

פרשת כי תבוא

פרשת ביכורים בהגדה של פסח

"וְעֵינֶיךָ וְאִמְרֶתְךָ לִפְנֵי ה' אֱ-לֹהֶיךָ אֲרַמִּי אֲבֹד אֲבִי וַיְרֵד מִצְרַיִמָּה וַיְגַדְרֵנִי שָׁם בְּמִתֵּי מִעֵט וַיְהִי שָׁם לְגֹי גְדוֹל עֲצוּם וְרָב: וַיִּרְעוּ אֶתְנֵנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה: וַנִּצְעַק אֶל ה' אֱ-לֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קִלְנוּ וַיִּרְא אֶת עֲנֵינוּ וְאֶת עֲמַלְנוּ וְאֶת לַחֲצָנוּ: וַיִּצְאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרַע נְטוּיָה וּבְמִנְיָא גָדֹל וּבְאִתּוֹת וּבְמִפְתֵּימַי: וַיְבִאֵנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲרֶץ זֵבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ: וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי ה' וְהִנֵּחְתָּו לִפְנֵי ה' אֱ-לֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי ה' אֱ-לֹהֶיךָ" (דברים כ"ו, ה-י)

פרשת מקרא ביכורים, אותה אומר מביא הביכורים במקדש, היא אחד מקטעי התפילה הקדומים ביותר. בעבר, בתקופה בה הביאו ביכורים, עסק רוב עם ישראל בחקלאות, ומשום כך הייתה זו תפילה חשובה, שכן כמעט כל אחד מישראל היה אומר אותה בטקס הבאת הביכורים. אף כיום, כשאננו מביאים ביכורים, יש לפרשה זו תפקיד מרכזי - אנו דורשים אותה בהגדה של פסח. להלן נראה שבפרשה זו מסרים רבים המתאימים לליל הסדר, שאולי בגללם דורשים דווקא אותה.

השגחת ה' על עם ישראל

שם ה' מופיע ארבע עשרה פעמים בפרשה קצרה זו, כדי להדגיש את השגחת ה' על עמו ישראל לאורך ההיסטוריה עד עצם היום הזה.

מקומה של יציאת מצרים בקורות העם

הקשר הקיים בפרשת הביכורים בין יציאת מצרים ובין הישיבה בארץ מלמד אותנו דבר חשוב. עם כל חשיבותה, יציאת מצרים אינה עומדת בפני עצמה. התהליך לא הסתיים ביציאת מצרים, אלא שנים רבות אחר כך - בישיבת עם ישראל בארצו.¹ כך עלינו לחשוב גם בליל הסדר. זכירת סיפור יציאת מצרים אינה רק זכירת העבר, אלא חיבור העבר להווה ולעתיד.

1. קשר זה מתבטא גם בספירת העומר שבין פסח לשבועות, חג הביכורים.

הדאגה לחלש

לאחר הבאת הביכורים, השמחה בכל הטוב בירושלים משתפת גם את החלשים בחברה:

"וְשִׂמְחָהּ בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ה' אֱ-לֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֵתָהּ וְהָלֹא וְהָגַר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ" (דברים

כ"ו, יא)

באופן דומה, גם יציאת מצרים מחייבת אותנו לדאוג לאנשים אלו,² דווקא בזמן שמחה על השפע החקלאי שומה עלינו להזמין את "הגֵר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ". הזיכרון ההיסטורי מחייב אותנו ללכת בדרכו של ה', לדאוג לנצרכים ולנזקקים, וליצור חברה מתוקנת בארץ ישראל.

חיוב הכרת הטוב

הבאת הביכורים אינה רשות. כל מי שעומד בתנאים המחייבים בביכורים - חייב במצווה זו. מקרא ביכורים מראה לנו שהאדם חייב להודות על הטוב שקיבל.

רעיון זה מתבטא גם בהופעת השורש בו"א בפרשה. שורש זה מופיע שש פעמים, שניתן לחלקן לשלושה זוגות:

"כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ" (פסוק א) - "אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאֲרָצְךָ" (פסוק ב)

"וּבָאתָ אֶל הַבַּיִת" (פסוק ג) - "הַגִּדְתִּי הַיּוֹם... כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ" (פסוק ד)

"וַיָּבֵאוּ אֶל הַמִּקְוֹם הַזֶּה" (פסוק ט) - "וַיַּעֲתֶה הַגָּה הַבְּאֵרִי אֵת רֵאשִׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה" (פסוק י)

בכל הזוגות נמצא קשר: בעקבות הבאת ה' את עם ישראל לארצו, מביא האדם מישאל את פרי הארץ לה'.

העצמת ההכרה בטוב

פרשת הביכורים מופיעה אחרי פרשת עמלק שבסוף פרשת כי תצא (דברים כ"ה, יז-ט). האברבנאל מסביר את סמיכות הפרשיות על דרך הניגוד:

"אחרי שזכר בפרשה של מעלה שיזכרו רשעת עמלק, ואשר הרע עמהם כדי להשיב גמולו בראשו - זכר כאן שגם כן יזכרו הטובות שקבלו המה מהשם יתברך על כל אשר גמלם ורב טוב לבית ישראל, ולהודות לשמו עליו - יביאו לבית מקדשו הביכורים."

בפרשת הביכורים אנו מודים לה' על הטוב שגמלנו, אך כדי להבין את גודל הטובה - אנו מזכירים גם את הרע שהיה לפנינו. הבנת הטובה שבישיבה בארץ ישראל ובצמיחת פירותיה מועצמת כשהיא באה לאחר תיאור שיעבוד מצרים.

2. ראו דברים ה', יד; ט"ו, ט; כ"ד. ראו גם נחמה ליבוביץ, עיונים חדשים בספר שמות (ירושלים תש"ל), עמ' 15-22.

רעיון זה אף מקבל ביטוי ספרותי. השורש נת"ן מופיע בפרשה שבע פעמים. כמעט בכל הפעמים השימוש בשורש זה מציין את ברכת ה' לישראל היושבים בארצם ואוכלים את פירותיה. רק באזכור האמצעי המשמעות הפוכה: "וַיִּרְעוּ אֶתֵּנוּ הַמִּצְרִים וַיַּעֲגוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה", כביכול אין נתינת הקב"ה שלמה ללא נתינת העבודה הקשה על ידי המצרים.

משמעות ההגדה

עוד לפני שהאדם מביא את הביכורים לכוהן, הוא אומר:

"...הַגְדַּתִּי הַיּוֹם לְה' אֱלֹהֵיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׁבַע ה' לְאַבְרָהָם..." (פסוק א)

אמירה זו נראית תמוהה, שהרי הוא עוד לא אמר אף מילה, וכיצד הוא יכול לומר "הַגְדַּתִּי"? הספורנו מסביר, שהגדה אינה בהכרח אמירה מילולית, אלא אף הבעת מסר מתוך מעשה והתנהגות. האדם מבטא באמצעות מעשיו את ההודאה והשבח לה' על שהביאו לארץ ישראל לאכול מפרייה ולשבוע מטובה. נוכחותו של האדם במקדש כשסל ביכורי פירות הארץ בידיה היא אמירה חזקה וברורה ביותר, בלי מילים, שאכן בני ישראל יושבים על אדמתם לבטח בעזרת ה'.

באופן דומה יש לפרש את מצוות ההגדה בפסח:

"וְהַגְדַּתְּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרָיִם" (שמות י"ג, ח)

המצווה כאן אינה רק לומר ולספר את סיפור יציאת מצרים. אנו צריכים להגיד אותו - להמחיש את הסיפור ואת משמעותו באופנים מגוונים ובהם גם התנהגות חווייתית ורגשית, וכלשון הרמב"ם בהגדה של פסח:

"בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים..."

(רמב"ם, הלכות חמץ ומצה, פ"ז ה"ו)⁸

כשם שהאדם משדר בהתנהגותו את עיקר המסר בלי מילים, כך גם סדר ההגדה בפסח מעביר את המסרים גם מתוך ההתנהגות הפשוטה.

8. ראו גם הגרי"ד סולובייצ'ק, זמן חירותנו (אלון שבות תשס"ז), עמ' 90-91.